

Domstolene blir mer spesialiserte

Gabrielsen og Fredriksen slår inn åpne dører når de argumenterer for å effektivisere domstolene gjennom spesialisering.

I dag praktiseres såkalt moderat spesialisering helt åpenlyst i flere norske domstoler, skriver artikkelforfatteren. Foto: Adrian Nielsen

Innlegg Sven Marius Urke

Tommy Staahl Gabrielsen og Halvard Haukedal Fredriksens engasjerende og meget lesevverdige artikkel i DN 9. mars retter et kritisk søkelys mot generalistprinsippet - for enkelte en hellig ku innenfor rettssystemet. De viser til at det i det stille foregår en viss spesialisering av norsk rettspleie innenfor enkelte rettsområder.

Det skjer imidlertid ikke i det stille. I perioden 2008 til 2012 ble det gjennomført en forsøksordning med spesialisering i utvalgte domstoler, og i dag praktiseres såkalt moderat spesialisering helt åpenlyst i flere norske domstoler. I 2013 svarte faktisk 90 prosent av domstolene som har mer enn fem dommere at de drev med spesialisering i en eller annen form.

En viss bevegelse mot spesialisering i de alminnelige domstolene er ikke overraskende. Snarere er det et svar på det som skjer i samfunnet

forøvrig, hvor for eksempel advokatene blir stadig mer spesialiserte. Det samme skjer også i påtalemyndigheten.

Domstolene henger likevel etter. Det skyldes i noen grad tradisjoner, men årsaken er først og fremst den svært desentraliserte domstolsstrukturen vi har i Norge. For å øke muligheten for spesialisering av dommerne har Domstoladministrasjonen konkludert med at en domstol bør ha minst åtte dommere. Bare 17 av våre 65 førsteinstansdomstoler (tingretter) har så mange dommere. 24 av tingrettene har kun to eller tre dommere. Med den strukturen blir spesialisering noe bare et fåtall domstoler har mulighet til.

Spesialisering gjennom mengdetrening gir høyere kvalitet både i sluttprodukt, i prosess og rutiner, og også økt effektivitet. Brukerne av domstolene krever mye og har hastverk, samtidig som domstolenes budsjetter krympes ved såkalt avbyråkratisering/effektivisering. Kombinasjonen høyere kvalitet og økt effektivitet er derfor et uttalt mål i domstolene.

Treggheten i spesialiseringen av domstolene har ført til stadig nye krav om opprettelse av særdomstoler for ulike sakstyper. Forslag fremsettes i avisartikler og egne rapporter. Så langt har lite skjedd, og våre «alminnelige» domstoler er fremdeles det foretrukne konfliktløsningsorgan. Den tiden kan være forbi.

Treggheten i spesialiseringen av domstolene har ført til stadig nye krav om opprettelse av særdomstoler for ulike sakstyper. Forslag fremsettes i avisartikler og egne rapporter.

Akkurat nå vurderer et utvalg, ledet av professor Hans Petter Graver, om det skal opprettes særdomstoler for saker hvor barn er involvert. Slike saker, typisk barnevernssaker og saker om foreldreansvaret, har vært og er fortsatt et vekstområde for norske domstoler. De kan faktisk utgjøre opp til 45 prosent av den sivile porteføljen i noen domstoler.

Direktør **Sven Marius Urke** i Domstoladministrasjonen

Dersom disse sakene tas ut av de ordinære domstolene og overføres til særdomstoler, vil det utvilsomt ha store konsekvenser for dagens domstolsstruktur.

Domstolssystemet må videreutvikles og tilpasses nye forventninger fra brukerne - som for eksempel digitalisering og spesialisering. Svaret på sistnevnte kan være en regionalisering av visse sakstyper. Altså at kun noen utvalgte, større domstoler behandler visse sakstyper, for eksempel barne- og familiesaker.

Da vil man kunne bygge solide fagmiljø og dommerne kan spesialisere seg samtidig som man unngår oppbyggingen av nye parallelle domstoler med alle de økonomiske og praktiske utfordringer det fører med seg.

Sven Marius Urke, direktør i Domstoladministrasjonen

Miljøvennlig palmeolje i mengder

En bil på bioenergi har i prinsippet ingen klimaeffekter. Utslipp bindes av plantene i et evig kretsløp. Det er lett å produsere miljøvennlig biodrivstoff i store mengder til en rimelig pris. Det finnes enorme områder med underutnyttet jord i verden hvor bioenergi hverken går på bekostning av regnskog, urfolk eller matvareproduksjon. Oljepalmen er trolig mest

Førsteamanuensis **Torbjørn Haugaasen** ved NMBU

Forsker **Henrik Wiig** ved NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus

miljøvennlig, med ti ganger mer energi pr arealenhet enn sine vegetabiliske konkurrenter. I tillegg binder selve palmen store mengder CO₂.

Et aktuelt område er Los Llanos mellom Colombia og Venezuela. En uendelig savanne med kun små fragmenter av skog. Ca. 200.000 kvadratkilometer, halve Norges areal, med degradert lavproduktiv beitemark og få urfolk.

Studier fra NMBU viser at beiteområdene kan utvikles til palmeoljeplantasjer med minimale konsekvenser for biodiversitet. Antall arter går snarere opp enn ned.

Colombia har et ambisiøst biodrivstoffprogram og vil nå bli en ledende palmeoljenasjon. De ønsker selv å spare regnskogen ved å satse i Los Llanos. Staten tar jorden tilbake fra en selvutnevnt elite for å leie ut til kommersielle aktører. Inntektene finansierer veier og infrastruktur.

Norge kan med letthet dekke sitt behov for miljøsertifisert biodiesel innen få år ved å inngå

langsiktige kjøpsavtaler. Sikre rammevilkår vil medføre at landbruksindustrien vil starte storstilt nyplanting og regjeringen kan investere i infrastruktur.

Norge har også det politiske verktøyet til å skape et slikt miljø-cluster. Vi gir 1,8 milliarder kroner til landet, fra Klima- og skogsatsingen. NMBU-studiene konkluderer at økt produksjon i Los Llanos kan avlaste presset fra oljepalmeindustrien på gjenværende villmarksområdene også i nabolandene i Amazonas.

Norge er tilrettelegger i fredsforhandlingene mellom FARC geriljaen og regjeringen. En mer rettferdig fordeling av jorden står høyt på dagsordenen. Det er nå et utbredt samarbeid mellom småbønder og palmeoljeindustrien. De små eier og jobber på jorden, de store sørger for kunstgjødsel, oppfølging, prosessering og markedsføring etter sentralt bestemt fordelingsnøkler for inntektene.

Våre finansielle bidrag kan både forebygge konflikt og gi miljøvennlig biodrivstoff.

NMBU-studiene viser imidlertid at det er viktig å verne fragmentene av naturlig skog. Infrastruktur og nye palmeoljeplantasjer må holdes unna uberørte deler av Los Llanos. Vi må også unngå at dagens kvegbønder flytter dyrene.

Bedre infrastruktur vil imidlertid gjøre intensiv kvegdrift mer lønnsom og dermed redusere arealbehovet betydelig.

Torbjørn Haugaasen, førsteamanuensis ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, og **Henrik Wiig**, forsker ved NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus

Bankmonopol på penger

I lederen i DN 4. mars diskuteres konsekvensene av å kutte ut kontanter som betalingsmiddel, dvs. at en i praksis kun har såkalte bankpenger igjen. Det pekes på både fordeler og ulemper, men en av de viktigste, kanskje den viktigste motforestillingen, blir ikke omtalt: Myndighetene over hele verden har malt seg opp i et hjørne i pengepolitikken. Krisen ved tusenårsskiftet ble møtt med en lavrentepolitikk som utgjorde kjernen i den boblen som sprakk i 2008. Deretter fortsatte en med mer av det samme. Nå er en ved veis ende, eller i alle fall nær, med negative innskuddsrenter for bankene i sentralbanken i store deler av OECD-landene. Publikum kan bli nødt til å betale for bankinnskudd.

Uten kontanter ville publikum i praksis ikke ha noe alternativ til bankpenger. Nok en gang må vanlige folk betale for en mislykket stabiliseringspolitikk.

Seniorforsker **Vidar Ringstad** i Telemarkforskning

Det er ikke rart at mange sentrale økonomer nå ser for seg en ny og adskillig større krise. Hold på hatten.

Forøvrig anbefaler jeg Mohamed El-Erians bok «The Only Game in Town», som kom tidligere i år.

Vidar Ringstad, seniorforsker (pensjonert), Telemarkforskning